

ПЕРЕХІД ДО БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА ЯК СПОСІБ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ

Северенчук А.Л., старший викладач
Житомирський державний технологічний університет
(м. Житомир, Україна)

Аналіз змін структури посівних площ в Україні протягом 1990-2012 рр. свідчить про домінування у сільськогосподарському землекористуванні економічних інтересів. Адже зростає частка посівів більш прибуткових культур (кукурудзи, соняшнику, сої), за рахунок скорочення питомої ваги інших культур. Наприклад, протягом зазначеного періоду, частка посівних площ кормових культур зменшилася з 37% до 8,6%. Дана тенденція охопила навіть ті регіони (зокрема, Житомирську область), для яких вирощування кукурудзи, соняшнику та сої у великих обсягах було історично не притаманно в силу ґрунтових, кліматичних та інших особливостей.

Переважаання у сільськогосподарському землекористуванні економічних інтересів має своїм побічним наслідком, як це часто буває, загострення екологічних проблем. Гонитва за високими прибутками у аграрному виробництві призводить до виснаження та погіршення якості земельних ресурсів, втрати біорізноманіття, погіршення стану здоров'я населення через вживання продукції та питної води забрудненої шкідливими хімічними елементами.

Узгодження еколого-економічних інтересів загалом може відбуватися двома шляхами: адміністративним та ринковим. У першому випадку ініціатором змін виступає держава, примушуючи та (або) заохочуючи суб'єктів виробляти й споживати сільськогосподарську продукцію, керуючись принципами концепції сталого розвитку. У другому випадку ініціатором змін стає суспільство, сигналізуючи виробникам про свої вподобання зростанням платоспроможного попиту на екологічно чисту продукцію з міркувань турботи про власне здоров'я чи високого рівня екологічної свідомості.

В процесі практичного врегулювання еколого-економічних протиріч в країнах світу напрацьовано чимало способів коригування поведінки суб'єктів, що застосовують як адміністративні, так і ринкові інструменти та їх комбінацію. Одним із перевірених способів узгодження еколого-економічних інтересів у сільськогосподарському землекористуванні є багатофункціональне агровиробництво.

Згідно з традиційним поглядом, сільське господарство є галуззю, що постачає сировину для легкої та харчової промисловості. Погляд з позиції

багатофункціональності означає, що сільське господарство окрім постачання сировини виконує ще ряд функцій:

- збереження сільського способу життя;
- забезпечення зайнятості сільського населення;
- збереження традиційних сільських видів діяльності;
- збереження сільської місцевості та осередків дикої природи;
- виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції та ін.

Запровадження багатофункціонального сільського господарства в Україні бачиться особливо актуальним, у зв'язку із загостренням не лише еколого-економічних, а й соціальних протиріч. Частка сільського населення невпинно скорочується через процеси депопуляції та міграції до міст. Одна з головних причин міграції – відсутність робочих місць. Одним з найважчих наслідків стрімкого скорочення частки сільського населення є незворотна втрата сільського способу життя (що є елементом національної ідентичності). Багатофункціональне сільське господарство дає шляхи для вирішення вказаних проблем.

Завдяки розвитку багатофункціонального сільського господарства суттєво розширюється асортимент благ, які можуть запропонувати виробники із сільської місцевості споживачам. Поряд з традиційним виробництвом сільські господарі можуть займатися вирощуванням грибів, духмяних та лікарських трав, органічних овочів, розведенням коней, кіз, овець, оленів, розвитком народних промислів, наданням послуг з тренування коней, дегустації продукції, проведення турів вихідного дня та шкільних пізнавальних турів та ін.

Блага, що створюються у багатофункціональному агровиробництві можуть бути ринковими та неринковими. Тому стимулами для його розвитку мають стати водночас і державна політика, і попит споживачів. Оскільки, еластичність попиту за доходами таких благ є високою і деякі споживачі готові платити більше за продукцію вирощену стало або за продукцію «з традиціями», то зі збільшенням рівня добробуту споживачів цілком прогнозовано зросте попит на продукцію багатофункціонального сільського господарства. Держава, зі свого боку, може підтримати виробництво дотаціями, пільгами, програмами перерозподілу земель.

Навряд чи поширення багатофункціонального агровиробництва допоможе повністю подолати еколого-економічні протиріччя сільськогосподарського землекористування й розв'язати соціальні проблеми села, але може створити конкуренцію традиційному сільському господарству, поширити альтернативні види зайнятості та перерозподілити земельні території на користь сталих господарств, що у свою чергу дозволить, якщо не вирішити, то зняти гостроту еколого-економічних конфліктів.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 243-244.